

Παντελής Γεωργογιάννης
Επιμέλεια

8ο
Διεθνές Συνέδριο

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Ελληνικά ως δεύτερη
ή ξένη γλώσσα

Τόμος Ι

Πάτρα, 8-10 Ιουλίου 2005

Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο
Πανεπιστημίου Πατρών

Πάτρα 2015

Παντελής Γεωργογιάννης
Επιμέλεια

8ο Διεθνές Συνέδριο
με κριτές

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

**Ελληνικά ως δεύτερη
ή ξένη γλώσσα**

Πάτρα, 8-10 Ιουλίου 2005

Τόμος I

Σειρά:
Πρακτικά Συνεδρίων 12

1η έκδοση (έντυπη)
Πάτρα 2005

2η έκδοση (ηλεκτρονική)
Πάτρα 2015

Όλα τα αντίγραφα υπογράφονται από τον κάτοχο του copyright.

Copyright ©: Παντελής Γεωργογιάννης

Διεύθυνση: Αντωνίου Οικονόμου 8, 26504 Άγιος Βασίλειος, Πάτρα
Τηλ: +30 6944346420
<http://www.georgogiannis.gr>
E-mail: pantelis.georgogiannis@gmail.com

Τίτλος : Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα
Τόμος I

1η έκδοση: Πάτρα 2005 (έντυπη)
2η έκδοση: Πάτρα 2015 (ηλεκτρονική)

Επιμέλεια μορφοποίησης κειμένων:

Μελιζάνη Ειρήνη, Πτυχιούχος Τουριστικών Επιχειρήσεων ΤΕΙ Πάτρας, ΜΔΕ στις Επιστήμες της Αγωγής, Υπ. Διδάκτωρ ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών, Συνεργάτης Ελεύθερου Πανεπιστημίου Πολιτών

Αντωνοκοπούλου Βασιλική, Πτυχιούχος Φιλολογίας ΑΕΙ Πάτρας, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας στην Διδακτική Γλώσσας και Λογοτεχνίας

Ηλεκτρονική στοιχειοθεσία - σελιδοποίηση:

Μελιζάνη Ειρήνη, Πτυχιούχος Τουριστικών Επιχειρήσεων ΤΕΙ Πάτρας, ΜΔΕ στις Επιστήμες της Αγωγής, Υπ. Διδάκτωρ ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών, Συνεργάτης Ελεύθερου Πανεπιστημίου Πολιτών

Αντωνοκοπούλου Βασιλική, Πτυχιούχος Φιλολογίας ΑΕΙ Πάτρας, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας στην Διδακτική Γλώσσας και Λογοτεχνίας

ISBN: 978-960-8206-68-7

SET: 978-960-8206-70-0

σ.σ. 590, σχήμα 17,5 X 25 εκ.

Όλα τα κείμενα δημοσιεύονται με ευθύνη των συγγραφέων τους

Απαγορεύεται η μερική ή ολική αναδημοσίευση του έργου αυτού, καθώς και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε άλλο μέσο, χωρίς σχετική άδεια του κατόχου του Copyright.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΤΩΝ

Λεωνίδα Αθανασίου, Καθηγητής, Φ.Π.Ψ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Παντελής Γεωργογιάννης, Καθηγητής, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών
Χάρης Κατσούλης, Καθηγητής, Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ., Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Σωφρόνης Χατζησαββίδης, Καθηγητής, Π.Τ.Ν., Α.Π.Θ.
Γεώργιος Ανδρειωμένος, Αναπλ. Καθηγητής, Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ., Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Χρήστος Γκόβαρης, Λέκτορας, ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Πρόεδρος: Παντελής Γεωργογιάννης, Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών
Αντιπρόεδρος: Χρυσή Μπομπάριδου, Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Υπ. Διδάκτωρ, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Πατρών, Επιστημονικός Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο Πατρών
Γραμματέας: Χρυσοβαλάντη Γιάννακα, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ.,
Πανεπιστήμιο Πατρών
Ταμίας: Βασίλης Λάγιος, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μεταπτυχιακός φοιτητής Π.Τ.Δ.Ε. Παν/
μίου Πατρών Επιστημονικός συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο Πατρών

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Δήμητρα Μανίκα, Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο
Πατρών, Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο Πατρών
Βασιλική Κουνέλη, Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο
Πατρών, Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο Πατρών
Βασιλική Βλητσάκη, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Πατρών,
Χρυσοβαλάντη Γιάννακα, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο
Πατρών
Αναστασία Γρηγορίου, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
Αθηνά Σταυροπούλου, Φιλολόγος

Μέλη:

Νικόλαος Παπαπαναγιώτου, Υπεύθυνος Πληροφορικής ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο
Πατρών
Αργυρούλα Ντίλιου, Ε.Ε.ΔΙ.Π. Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια
Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών
Μαρία Πίγκα, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Επιστημ. συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο
Πατρών
Παναγιώτα Σπανού, Εκπαιδευτικός Π.Ε., μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου
Πατρών
Γεωργία Κονδύλη, Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Π.Τ.Δ.Ε.
Πανεπιστημίου Πατρών
Χαρίκλεια Πίτσου, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Πατρών,
Ιωάννα Γρηγορίου, Εκπαιδευτικός, Πτυχιούχος Τ.Ε.Φ.Α.Α.Α., Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια
Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών

ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ & ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ σε Η/Υ

Χρυσή Μπομπάριδου, Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Υπ. Διδάκτωρ, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών,
Επιστημονικός Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο Πατρών
Ειρήνη Μελιτζάνη, Πτυχιούχος Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων, Συνεργάτης
ΚΕ.Δ.ΕΚ., Πανεπιστήμιο Πατρών

Περιεχόμενα

Πρόλογος	13
Πρόλογος ηλεκτρονικής έκδοσης	19
Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	21
Αντιλήψεις εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπαίδευσης για τα περιεχόμενα και τους στόχους της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης – Πορίσματα για τις ανάγκες επιμόρφωσής τους	23
<i>Γκόβαρης Χρήστος, Λέκτορας, Πανεπιστημίου Αιγαίου</i>	
Αντιλήψεις των δασκάλων για τις δυσκολίες προσαρμογής των αλλόγλωσσων/ αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο του σήμερα	30
<i>Ρουσσάκης Γιάννης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., M.Ed, υποψήφιος διδάκτωρ Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών</i>	
<i>Χατζηνικολάου Αμαλία, Εκπαιδευτικός Π.Ε., μεταπτυχιακή φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών</i>	
Απόψεις των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την αξιολόγηση του διδακτικού έργου - Έρευνα	38
<i>Αθανασίου Λεωνίδα, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων</i>	
<i>Γεωργούση Κυριακή, Φυσικός, Σχολική Σύμβουλος</i>	
Διαπολιτισμική εκπαίδευση και πολιτισμικά πρότυπα	50
<i>Τρομπούκης Απόστολος, Σχ. Σύμβουλος Π.Ε., Διδάσκων στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων & ΤΕΙ Ηπείρου</i>	
Διαπολιτισμική εκπαίδευση: θεωρητικές και εκπαιδευτικές προσεγγίσεις	58
<i>Πασχαλιώρη Βασιλική, Εκπαιδευτικός Π.Ε. – Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αιγαίου</i>	
Η προσέγγιση της πολιτισμικής ετερότητας στο δημοτικό σχολείο, μέσα από τα θεατρικά δράματα και τους παραδοσιακούς χορούς	64
<i>Γρηγορίου Ιωάννα, Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής Δ.Ε.</i>	
Θέατρο και κοινωνία: η αποκωδικοποίηση των λεκτικών και οπτικών	

Θεατρικών συμβάσεων ως μηχανισμός διαπολιτισμικής προσέγγισης της ελληνικής γλώσσας σε σχολικό περιβάλλον	69
<i>Γαργαλιάνος Σταμάτης, Διδάσκων 407/80 Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>	
Ο ρόλος του θεατρικού παιχνιδιού και των μουσικοκινητικών δραστηριοτήτων στη διαπολιτισμικότητα και στην καλλιέργεια της Ελληνικής γλώσσας: έρευνα σε εκπαιδευτικούς Π.Ε.	75
<i>Σαμπάνη Σωτηρία, Σχ. Σύμβουλος, Π.Ε, Κάτοχος Μ.Δ.Ε Φερεντίνος Σπύρος, Σχ. Σύμβουλος Δ.Ε., Δρ. Στατιστικής & Μεθοδολογίας Ερευνών, Διδάσκων Ψυχολογίας Παντείου Πανεπιστημίου Δημόπουλος Γεώργιος, Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i>	
Η κριτική προσέγγιση του λογοτεχνήματος ως διαμορφωτής των κοινωνικών αντιλήψεων του παιδιού	85
<i>Γκατσοπούλου Ευδοξία, Εκπαιδευτικός Π.Ε. ,Κάτοχος Μ.Δ.Ε. Μέγα Γεωργία, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Δρ. Π.Τ.Δ.Ε. Παν/μίου Κρήτης</i>	
Η προσέγγιση της πολιτισμικής διαφορετικότητας μέσα από την παιδική λογοτεχνία. Δραστηριότητες στο δημοτικό σχολείο	94
<i>Μπιλιούρης Αργύρης, Εκπαιδευτικός Π.Ε. Μουσταΐρας Παναγιώτης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Δρ. Επιστημών της Αγωγής</i>	
Η συμβολή των λογοτεχνικών κειμένων στην αντιμετώπιση διδακτικών και εκπαιδευτικών προβλημάτων στο σύγχρονο σχολείο στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	102
<i>Αθανασίου Λεωνίδας, Καθηγητής Φ. Π. Ψ. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Αώλη Ελευθερία, Φιλολόγος - Παιδαγωγός, Διδάκτωρ Παιδαγωγικής</i>	
Λογοτεχνία της μετανάστευσης: μια διαπολιτισμική πρόταση διδασκαλίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας	114
<i>Πανταζή Βασιλική, Καθηγήτρια Γαλλικής Γλώσσας Δ.Ε., Δρ. Επιστημών Αγωγής Πανταζή - Φρισυρά Σοφία, Εκπαιδευτικός Δ.Ε. - Φιλολόγος</i>	
Ο στοχασμός της ετερότητας μέσα από τη Λογοτεχνία στο διαπολιτισμικό σχολείο	121
<i>Τζανετοπούλου Αρετή, Εκπαιδευτικός Δ.Ε – Φιλολόγος, Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Υπ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου</i>	
Αναπαραστάσεις του «μικρού άλλου» στο ελληνικό παιδικό μυθιστόρημα	128
<i>Καρασαββίδου Ελένη, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Τ.Ε.Π.Α.Ε., Α.Π.Θ. Καρακίτσιος Ανδρέας, Αναπληρωτής Καθηγητής Τ.Ε.Π.Α.Ε., Α.Π.Θ.</i>	
«Καλημέρα φίλε!» - «mirëmëngjes, mik!»	138
<i>Νικολούδη Τριανταφυλλιά, Νηπιαγωγός</i>	

Ο κίνδυνος συρρίκνωσης της ελληνικής γλώσσας και οι πολιτικές προώθησής της στην παγκοσμιοποιημένη κοινωνία	146
<i>Κούζας Ιωάννης, Εκπαιδευτικός Δ.Ε.-Φιλολόγος</i>	
Η Διαπολιτισμική διάσταση στα Καινοτόμα Προγράμματα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων	154
<i>Σαραντοπούλου Σταυρούλα-Βενετία, Εκπαιδευτικός Δ.Ε. – Φιλολόγος, Κάτοχος Μ.Δ.Ε.</i>	
Μια κριτική ανάγνωση του θεσμικού λόγου για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα	162
<i>Χανιωτάκης Ιωάννης, Εκπαιδευτικός Δ.Ε. Δεληκάρη Παρασκευή, Εκπαιδευτικός Δ.Ε., ΜΑ, Υπ. Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών</i>	
Μονοπολιτισμικές Στρατηγικές στην Πολυπολιτισμική Ελληνική Κοινωνία	171
<i>Κουμανταράκη Άννα, Διδάσκουσα 407/80 Πανεπιστήμιο Αιγαίου</i>	
Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αναδιάρθρωση Δομών: Ο ρόλος των αποκεντρωμένων γραφείων του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.)	177
<i>Αντωνοπούλου Πατρούλα, Υπεύθυνη Τμήματος Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Αποκεντρωμένου Γραφείου Ι.Π.Ο.Δ.Ε. Πατρών Κοταδάκη Μαριάνθη, Σχολική σύμβουλος Αγγλικής Γλώσσας, Συντονίστρια Αποκεντρωμένου Γραφείου Ι.Π.Ο.Δ.Ε. Πατρών Δρ. Παναγόπουλος Αθανάσιος, Δρ., Τμήματος Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης Ι.Π.Ο.Δ.Ε. Δρ. Τρούκη Ελένη, Δρ., Τμήμα Σχεδιασμού, Ερευνών και Μελετών Ι.Π.Ο.Δ.Ε. Δρ. Χειλάκου Ελένη, Δρ. Γλωσσολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών Ι.Π.Ο.Δ.Ε.</i>	
Μια Πρόταση για την Ανάπτυξη ενός Προγράμματος Διαπολιτισμικής Μάθησης για Μαθητές Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού	183
<i>Μουσέτης Γρηγόρης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., ΜΑ, Υποψήφιος Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Κρήτης</i>	
Οι δυνατότητες υποστήριξης της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης από την Ανοιχτή ή εξ Αποστάσεως Διδασκαλία	192
<i>Παναγιωτίδου Παγόνα, Εκπαιδευτικός Π.Ε.- Αγγλικής Φιλολογίας, Μετ. Φοιτήτρια Open University</i>	
Ευρωπαϊκό Σχολείο Κρήτης: Ένας νέος φορέας διαπολιτισμικότητας στην Ελληνική Εκπαίδευση	199
<i>Λινάρδος Νικόλαος, Εκπαιδευτικός Δ.Ε. Φιλολόγος. Στέλεχος Ειδικής Γραμματείας Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης</i>	
Στάσεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: πρώτες ενδείξεις μιας εν εξελίξει έρευνας	205
<i>Σωτηρακόπουλος Γεώργιος, Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε. – Υπ. Διδάκτορας στο Π.Τ.Ν. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων</i>	

- Ευαγγέλου Φίλιππος, Εκπαιδευτικός Π.Ε. - Υπ. Διδάκτορας στο Π.Τ.Δ.Ε.
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*
- «Οικοδομώντας την ταυτότητά μου» - Μία διαπολιτισμική προσέγγιση** 213
*Παπρά Βασιλική, Δρ. Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Οικονόμου Βασίλειος, Εκπαιδευτικός-Συγγραφέας*
- Αυτοαντίληψη και ετεροαντίληψη των επιδόσεων Ελλήνων και αλλοδαπών
μαθητών και διαμορφωμένες συνεργατικές και διαπροσωπικές σχέσεις** 220
*Γεωργιογιάννης Παντελής, Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών
Γιάννακα Χρυσοβαλάντη, Εκπαιδευτικός Π.Ε. – Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ.
του Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών*
- Διαπολιτισμικό Σοκ και οι επιπτώσεις του στους αλλοδαπούς μαθητές -
Μια επισκόπηση σχετικών ερευνών** 230
Αλεξίου Ελένη, Φιλολόγος, ΜΑ στην Εκπαίδευση
- Η δυσλεξία στις διαπολιτισμικές ομάδες. Η μη έγκαιρη διάγνωση
και οι συνέπειες της** 237
Αγγελόπουλος Νίκος, Εκπαιδευτικός Π.Ε, Προϊστάμενος ΚΔΑΥ
- Η συμβουλευτική διάσταση του ρόλου του δασκάλου στο πλαίσιο
της πολιτισμικής ετερότητας της σχολικής τάξης** 243
Αγγελόπουλος Ηρακλής, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
- Μαθαίνοντας τη Διαπολιτισμική Επικοινωνία σε ένα Τεχνικό Επαγγελματικό
Λύκειο: συγκρούσεις, χάσματα και ρήξεις** 247
*Σπηλιωτοπούλου Κωνσταντίνα, Εκπαιδευτικός –Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Διδάκτωρ
Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Εθνολογίας της Ecole des Hautes Etudes
en Sciences Sociales-Paris*
- Διαχείριση της Ετερότητας στο εγχειρίδιο Αγωγής του Πολίτη Στ΄ τάξης
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης** 254
Χολέβα Χριστίνα, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε. - Α.Π.Θ.
- Η προώθηση της διαπολιτισμικότητας μέσα απ' τα σχολικά εγχειρίδια της Ε΄
τάξης του Δημοτικού Σχολείου** 262
*Σταυρογιαννόπουλος Αναστάσιος, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
Ρογδάκη Αγαθή, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
Σχοινά Ιωάννα, Εκπαιδευτικός Π.Ε.*
- Τα δικαιώματα του παιδιού στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος των
Θρησκευτικών στο δημοτικό σχολείο – Μια διαπολιτισμική προσέγγιση** 271
*Ακριτίδης Νικόλαος, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μ.Δ.Ε., Διδάκτορας Θεολογικής
Σχολής Α.Π.Θ.
Τοκατζόγλου Μιχαήλ, Εκπαιδευτικός Π.Ε.*
- Συμβολή του μαθήματος των θρησκευτικών στη Διαπολιτισμική Αγωγή:**

- μια πρόταση εφαρμογής** **282**
Μητροπούλου Βασιλική, ΕΤΕΠ Δρ. Θεολογίας Α.Π.Θ.
Κόπτσης Αλέξανδρος, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Δρ. Θεολογίας Α.Π.Θ.
- Θρησκεία και Διαφορετικότητα - Έρευνα σε δασκάλους και μαθητές του Νομού Αχαΐας - Μια άλλη προσέγγιση** **289**
Βασκαντήρας Δημήτρης, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
Κανελλόπουλος Δημήτρης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Δρ. Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
Παπαδάτου Δήμητρα, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
- Ο μαθητής του πολυπολιτισμικού σχολείου σε περιβάλλον συνεργατικών – εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης** **296**
Χριστοδούλου Θεόδωρος, Εκπαιδευτικός Δ.Ε., Σύμβουλος Σχολικού
Επαγγελματικού Προσανατολισμού Δ.Ε., Εργαστηριακός Συνεργάτης Α.ΣΠΑΙ.Τ.Ε
- Σχολική επιτυχία και αποτυχία: Γλωσσική και πολιτισμική διαφοροποίηση και επίδοση στο σχολείο** **304**
Μπαρής Θεόδωρος, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μετ. Φοιτητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Πατρών
Βουρλούμη Ζωή, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Υποψήφια Διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Βιωματικές διαπολιτισμικές προσεγγίσεις και δράσεις στο 3ο Δημοτικό Σχολείο Ν. Ιωνίας Μαγνησίας** **313**
Τζήκας Γιάννης, Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε.
- Γνωστικές δυσκολίες, στην εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο** **323**
Μουσταίρας Γ. Παναγιώτης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Δρ
Επιστημών της Αγωγής
Δαμάλα Παναγιώτα, Φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών
Μπιλιούρη Αργυρή, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
- Συνθήκες και διαφοροποιήσεις επιδόσεων Ελλήνων και αλλοδαπών μαθητών σε περίπτωση συναγωνισμού** **331**
Γιωργογιάννης Παντελής, Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών
Γιάνακα Χρυσοβαλάντη, Εκπαιδευτικός Π.Ε – Συνεργάτης ΚΕ.Δ.ΕΚ. του Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών
- Οι Στάσεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στη πολιτισμική ετερότητα - Μια έρευνα με τους εκπαιδευτικούς της ευρύτερης περιοχής Αγρινίου** **339**
Στούμπος Ευθύμιος, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
Τηγάνης Βασίλειος, Εκπαιδευτικός Π.Ε.
- Η ανάγκη ενίσχυσης της διαπολιτισμικότητας μέσα από το Αναλυτικό**

Πρόγραμμα: Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών	350
<i>Ευαγγέλου Οδυσσέας, Εκπαιδευτικός Med Συγκριτικής Παιδαγωγικής Παλαιολόγου Νεκταρία, Εκπαιδευτικός, Διδάκτωρ Επιστημών Αγωγής</i>	
«Ευτυχώς, εδώ δεν έχουμε ξένους»: Η αναγκαιότητα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη διαπολιτισμική εκπαίδευση	358
<i>Μάγος Κώστας, Εκπαιδευτικός, Δρ. Επιστημών της Αγωγής</i>	
Σχολικές απόπειρες κοινωνικοποίησης των τριγυνοπαίδων για την ομαλή σχολειοποίησή τους	365
<i>Τσαγκαρέλη Βασιλική, Εκπαιδευτικός Π.Ε Παγούνη Βασιλική, Εκπαιδευτικός Π.Ε. Δρούγκας Αναστάσιος, Επίτιμος Σχολικός Σύμβουλος</i>	
Η σκιαγράφηση του « ιδιαίτερου» και «διαφορετικού» των τριγγάνων μαθητών του 3ου δημοτικού σχολείου Κάτω Αχαΐας και η εκπαίδευσή τους	371
<i>Κομπολόης Ενάγγελος, Εκπαιδευτικός Π.Ε. Πολυδώρον Αγγελική, Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i>	
Αλλοδαποί και παλιννοστούντες μαθητές στα δημοτικά σχολεία του νομού Αχαΐας-Διαδικτικές προτάσεις στα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	380
<i>Αντωνοκοπούλου Ελένη, Εκπαιδευτικός Π.Ε. Κοντογεωργάκη Μαργαρίτα, Εκπαιδευτικός Π.Ε. Μπράντζου Ελένη, Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i>	
Το κρυφό πρόγραμμα και η λανθάνουσα μάθηση ως παράγοντας διαμόρφωσης ψυχολογικού κλίματος σε τάξεις με πολιτιστικά διαφοροποιημένους μαθητές	388
<i>Βουρλούμη Ζωή, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Υποψήφια Διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Μπαρής Θεόδωρος, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μετ. Φοιτητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Πατρών</i>	
Διαπολιτισμική αγωγή στο δημοτικό σχολείο: πώς την αντιλαμβάνονται οι μαθητές και ο ρόλος της δημιουργικής τους σκέψης	394
<i>Κούσουλας Φώτης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Δρ Επιστημών της Αγωγής</i>	
Διαπολιτισμική διάσταση της μαθηματικής εκπαίδευσης - Γλώσσα και Μαθηματικά	402
<i>Κακαβάκης Δημήτρης, Εκπαιδευτικός Δ.Ε. – Μαθηματικός, Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Υποψήφιος Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αιγαίου</i>	
Μορφές Δίγλωσσης Εκπαίδευσης και η Σχέση τους με την «Υπόθεση του Ελλείμματος» και την «Υπόθεση της Διαφοράς» - Μια Θεωρητική Διαπολιτισμική Προσέγγιση	408
<i>Τσαλίκη Ευανθία, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μ.Δ.Ε., Υπ. Διδάκτωρ, University of York</i>	
«Να παίξω κι εγώ;» - Κοινωνικές σχέσεις παιδιών προσχολικής ηλικίας με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες που φοιτούν σε ελληνικά Νηπιαγωγεία	417
<i>Γκουτρομανίδου Παγώνα, Νηπιαγωγός, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε., Α.Π.Θ.</i>	

Προφίλ και στερεότυπα των αλλόγλωσσων μαθητών του ΣΝΕΓ και του Διδασκαλείου-Συσχετισμοί	426
<i>Πασιά Αναστασία, Μετ. Φοιτήτρια Α.Π.Θ.</i>	
Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Σκέψεις για την ανάπτυξη ενός πολυπροοπτικού παιδαγωγικού σχεδίου	435
<i>Λαζαρίδου Μαρία, Εκπαιδευτικός Π.Ε, Κάτοχος Μ.Δ.Ε.</i>	
Συναισθηματική νοημοσύνη και Διαπολιτισμική Παιδαγωγική: ένα υπόδειγμα για την προσέγγιση της πολυπολιτισμικής τάξης	440
<i>Αθανασούλα – Ρέπα Αναστασία, Γενικό Τμήμα Παιδαγωγικών Μαθημάτων, Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ)</i>	
<i>Λαζαρίδου Αγγελική, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Alberta Καναδά</i>	
<i>Lyman Linda, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Illinois, Η.Π.Α</i>	
Η δεύτερη (ή ξένη) γλώσσα ως θεμελιακό στοιχείο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: Ανθρωπολογική-Παιδαγωγική θεώρηση	448
<i>Πανταζής Βασίλειος, Διδάκτωρ Παιδαγωγικής Πανεπιστημίου Αθηνών</i>	
Η διαθεματικότητα της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία	454
<i>Μπεζιρτζόγλου Μαρία, Εκπαιδευτικός, Μ.Δ.Ε. University of Bath-UK, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Κρήτης</i>	
Η Διαπολιτισμική διάσταση του Ολοήμερου Σχολείου	461
<i>Μουσένα Ελένη, Δρ Επιστημών της Αγωγής, Υπότροφος του Ι.Κ.Υ. στην Εκπαιδευτική Πολιτική</i>	
<i>Γούπος Θεόδωρος, Δρ Παιδαγωγικών, Δ/ντής Σπουδών Π.Ε. ΥΠ.Ε.Π.Θ., Σχολικός Σύμβουλος</i>	
<i>Μήνας Αθανάσιος, Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i>	
Η Διαπολιτισμικότητα αφορά το Ολοήμερο Σχολείο; Οι απόψεις των Εκπαιδευτικών Π.Ε.	468
<i>Παπαχρήστος Κώστας, Σχ. Σύμβουλος Π.Ε.</i>	
<i>Πανταζοπούλου Μάρα, Μ.Εδ., Πρ. ΚΔΑΥ Β' Αθήνας</i>	
Η Διαπολιτισμική εκπαίδευση και ο ρόλος του Διαπολιτισμικού Μεσολαβητή	477
<i>Σίτα Δήμητρα, Εκπαιδευτικός, Εργαστηριακός Συνεργάτης Τ.Ε.Ι. Ηπείρου</i>	
Η μουσική ως μέσον διαπολιτισμικής επικοινωνίας και άμβλυνσης της διαφορετικότητας των άλλων	483
<i>Γιαμάλογλου Ευγενία, Εκπαιδευτικός Μουσικής</i>	
<i>Χρυσοφάκη Αικατερίνη, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών</i>	
Ο χορός ως μέσο διαπολιτισμικής διαπαιδαγώγησης	488
<i>Ρέπα Π. Γλυκερία, Εκπαιδευτικός Δ.Ε. Φυσικής Αγωγής, MSc Πανεπιστήμιο Loughborough</i>	

Διαπολιτισμική πρόταση διδασκαλίας της μουσικής αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με τις αρχές της Διαθεματικότητας	494
<i>Δήμου Πασχάλης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Υπ. Διδάκτωρ, Α.Π.Θ.</i>	
Ο Κινηματογράφος για παιδιά και νέους: Μια άλλη «γλώσσα» για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση	500
<i>Κορκοβέλου Αγγελική, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Υποψήφια Διδάκτωρ στο Τμήμα Μ.Μ.Ε. και Επικοινωνίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών</i> <i>Ξηντάρας Ν. Παναγιώτης, Εκπαιδευτικός Δ.Ε., Υπ. Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων</i>	
Παραγωγή δημοσιογραφικού μαθητικού λόγου με διαπολιτισμικό περιεχόμενο	505
<i>Βόντσα Βασιλική, Φιλολόγος, Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων, Κάτοχος Μ.Δ.Ε.</i>	
Η Παιδαγωγική Αξιοποίηση των Τεχνολογιών – Επικοινωνίας - Πληροφορίας ως Αρωγός στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	510
<i>Παπασουλιώτη Ασπασία, Πολιτικός Επιστήμονας, Κάτοχος Μ.Δ.Ε., Υπ. Διδάκτωρ, Πάντειο Πανεπιστήμιο</i>	
Διαπολιτισμική εκπαίδευση: Θέσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	516
<i>Κολτσιδάς Παναγιώτης, Εκπαιδευτικός Π.Ε, Ειδικής Αγωγής</i> <i>Τσάμης Δημήτρης, Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i>	
Απόψεις γονέων και μαθητών για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση μέσω της εκμάθησης της ξένης γλώσσας	523
<i>Γιολλάση Βασιλική, Καθηγήτρια Αγγλικής Φιλολογίας, Δ.Ε, Κάτοχος Μ.Δ.Ε.</i> <i>Μπεκίρη Ουρανία, Καθηγήτρια Αγγλικής Φιλολογίας, Δ.Ε, Κάτοχος Μ.Δ.Ε.</i> <i>Σπινθοουράκη Ιουλία, Επίκουρος Καθηγήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών</i>	
Ο Εμιλιάνο Ντούλε ξέχασε να μιλά τα Αλβανικά	529
<i>Πετρόπουλος Γιάννης, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Συγγραφέας</i>	
Ο βαθμός κατοχής των ελλήνων εκπαιδευτικών της διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής επάρκειας και ετοιμότητας	533
<i>Λάγιος Βασίλειος, Εκπαιδευτικός Α'βάθμιας εκπαίδευσης</i> <i>Μπομπαρίδου Χρυσή, Υποψήφια Διδάκτωρ, Π.Τ.Δ.Ε., Παν/μιο Πατρών – ΜΕd Educational Psychology</i> <i>Δασκαλάκη Εμμανουέλα, Εκπαιδευτικός Α'βάθμιας εκπαίδευσης</i>	
Η εκπαιδευτική επάρκεια και ετοιμότητα των ελλήνων εκπαιδευτικών στις απαιτήσεις της σχολικής μονάδας	543
<i>Δασκαλάκη Εμμανουέλα, Εκπαιδευτικός Α'βάθμιας εκπαίδευσης</i> <i>Λάγιος Βασίλειος, Εκπαιδευτικός Α'βάθμιας εκπαίδευσης</i> <i>Τσερεμέγκλης Χρυσόστομος, Εκπαιδευτικός Α'βάθμιας εκπαίδευσης</i>	
Η διαθεματικότητα ως διαπολιτισμική μέθοδος διδασκαλίας	551
<i>Πίγκα Μαρία, Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i> <i>Λάγιος Βασίλειος, Εκπαιδευτικός Α'βάθμιας εκπαίδευσης</i>	

- Εκπαιδευτικός ρατσισμός. Μύθος ή πραγματικότητα;** 558
Ατσαλή Άννα, Νηπιαγωγός, Φοιτήτρια στη Σχολή Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, Κάτοχος Μ.Δ.Ε.
- Διερεύνηση της αλλαγής της στάσης Ελλήνων μαθητών της ΣΤ' τάξης Δημοτικού Σχολείου του νομού Ηλείας απέναντι σε Ρώσους μαθητές με τη χρήση εποπτικών μέσων και νέων τεχνολογιών** 564
Βλητσάκη Βασιλική, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών
Μανίκα Δήμητρα, Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών
Σταφίδας Δημήτριος, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μεταπτυχιακός φοιτητής, Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών
- Διαπολιτισμική αγωγή και περιβαλλοντική εκπαίδευση. Μαθαίνοντας την ελληνική γλώσσα μέσα από κείμενα σχετικά με το Περιβάλλον** 576
Βασιλοπούλου Ευαγγελία, Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
Γιαννακόπουλος Δημήτρης, Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
- Η πολυπολιτισμική διάσταση του μαθήματος των θρησκευτικών όπως διαφαίνεται μέσα από το αντίστοιχο σχολικό εγχειρίδιο των θρησκευτικών της Β' Λυκείου** 580
Αλεξοπούλου Νικολίτσα, Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια. Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών
Κουνέλι Βασιλική, Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών

Πρόλογος

Αξιότιμες καλεσμένες και καλεσμένοι
Αγαπητές φίλες εισηγήτριες και φίλοι εισηγητές
Φίλτατες ακροάτριες φίλτατοι ακροατές

Έχουμε τη μεγάλη ευκαιρία και τιμή για μια ακόμη φορά στα πλαίσια αυτού του Διεθνούς Συνεδριακού μας θεσμού να σας καλωσορίσουμε στο 8ο Διεθνές Συνέδριο.

Το συνέδριο, ως γνωστό, διοργανώνει το Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών με το γνωστό θέμα «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα».

Θα ήθελα να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι οι απαρχές αυτής της συνεδριακής δραστηριότητας βρίσκονται στο 1993 με το 1ο Συνέδριο Ελλάδας και Δημοκρατικών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης με θέμα «Εκπαίδευση και Διαπολιτισμική Επικοινωνία», και λίγο αργότερα το 1996 με το 1ο Διαβαλκανικό Συνέδριο με το ίδιο θέμα.

Μέσα από αυτές τις προσπάθειες «ζυμώθηκε» η ιδέα και φτάσαμε στην καταξιωμένη πια από όλους εσάς διοργάνωση των Διεθνών Συνεδρίων.

Σχεδιάζοντας τη λειτουργία αυτού του συνεδριακού θεσμού είχαμε θέσει κάποιους στόχους που θεωρούσαμε απαραίτητους και θα ήθελα κάνοντας έναν απολογισμό να τους υπενθυμίσω.

Οι κυριότεροι στόχοι που θέσαμε μεταξύ άλλων ήταν επιγραμματικά οι εξής:

1. Ως πρώτο στόχο θέσαμε να αναδείξουμε το χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και το θέμα της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας.
2. Βασικός στόχος ήταν επίσης να δημιουργήσουμε την απαραίτητη βιβλιογραφία έτσι ώστε το θέμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης να γίνει γνωστό στους εκπαιδευτικούς αλλά και στο ευρύτερο κοινό.

Το παραγόμενο υλικό, δηλαδή τα Πρακτικά παραδίδονται μόνο στη βιβλιοθήκη του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης και είναι διαθέσιμο για τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και για όλους όσους έχουν πρόσβαση σε αυτήν. Από την ίδρυση του τμήματος μας, ενώ είχαμε εισάγει το γνωστικό αντικείμενο

«Διαπολιτισμική Εκπαίδευση» στον οδηγό σπουδών έλλειπε η σχετική βιβλιογραφία, αφού το θέμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης καθώς και της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης ήταν παντελώς άγνωστοι όροι. Μετά από όλα αυτά τα χρόνια μπορούμε να ισχυριστούμε ότι συμβάλαμε ικανοποιητικά στη δημιουργία μιας βασικής βιβλιογραφίας αλλά μόνο για τη βιβλιοθήκη του τμήματος μας αφού δεν υπάρχει σύστημα τροφοδοσίας όλων των βιβλιοθηκών της χώρας.

Προσπαθήσαμε, έτσι, να συμβάλλουμε τόσο στο πλαίσιο της κατάρτισης των νέων εκπαιδευτικών, όσο και στο πλαίσιο επιμόρφωσης των εν ενεργεία εκπαιδευτικών με σκοπό να τους καταστήσουμε ικανούς να συγκροτούν γνώμη και άποψη για τα επίκαιρα θέματα και προβλήματα του επιστημονικού αυτού χώρου.

Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, κατά την άποψή μας, έπρεπε να φέρουμε στο ίδιο τραπέζι τους επιστήμονες, τους ερευνητές και τους αναλυτές του χώρου, με τους μαχόμενους εκπαιδευτικούς που έρχονται σε άμεση επαφή με τα καθημερινά προβλήματα της διαπολιτισμικής πράξης

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση κατά την άποψή μας αφορά τούς εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και όχι μόνον τους εκπαιδευτικούς που έρχονται σε άμεση επαφή με το πρόβλημα. Αφορά, δηλαδή, όλη την εκπαιδευτική κοινότητα, όλη την κοινωνία. Σε όλους αυτούς απευθυνθήκαμε και βρήκαμε πραγματική ανταπόκριση.

3. Ένας άλλος κυρίαρχος στόχος ήταν να αναδείξουμε τη σημασία της επικοινωνίας των πολιτισμών σε αντίθεση με την περιχαράκωση τους και τούτο γιατί πιστεύουμε ακράδαντα στη συμβολή της επικοινωνίας αυτής για τη δημιουργία καλών σχέσεων μεταξύ μειονοτήτων και πλειονοτήτων, ατόμων και λαών, κρατών και εθνών.

Σήμερα, 11 χρόνια μετά, δεν μπορούμε να πούμε πως πετύχαμε στο έπακρο τους αρχικούς μας στόχους. Σίγουρα, όμως, δημιουργήσαμε μια καλή βάση και βασικές προϋποθέσεις για να μπορέσουμε να σκεφτούμε περαιτέρω και ενδεχόμενα να βάλουμε νέους στόχους που να είναι ίσως πιο αποτελεσματικοί στις προσπάθειες όλων για την πλήρωση των παραπάνω στόχων και όσων νέων θα τεθούν.

Αξιολογώντας, λοιπόν, τη λειτουργία του θεσμού πήραμε δύο νέες πρωτοβουλίες που θα συμβάλουν πιστεύουμε στη κοινοποίηση ακόμα περισσότερο των θεμάτων του συνεδριακού μας θεσμού που εν συντομία θέλω να σας κοινοποιήσω.

1. Αποφασίστηκε η εκτύπωση και χορήγηση των πρακτικών τις ημέρες διεξαγωγής του συνεδρίου σε όλους τους εισηγητές και σε όλους τους συνέδρους και αυτό κατορθώθηκε και πάλι με τη δική σας συμπαράσταση και τη δική σας στήριξη, αφού αυτός ο θεσμός όπως επανειλημμένα έχω τονίσει είναι ο δικός σας θεσμός γιατί εσείς είστε οι βασικοί χρηματοδότες του. Μπορεί εμείς να συλλάβαμε τις ιδέες, να εργαστήκαμε για αυτές αλλά εσείς τις στηρίζατε και αυτό είναι για μας και για το θεσμό πολύ σημαντικό.
2. Η δεύτερη πρωτοβουλία ίσως είναι πιο σημαντική και ίσως τόσο σημαντική όσο η λειτουργία αυτού του ίδιου του συνεδριακού θεσμού. Προχωρήσαμε στην ίδρυση του Διεθνούς Παιδαγωγικού Ηλεκτρονικού Forum με την ελπίδα πως και αυτός ο θεσμός θα βρει την ανάλογη στήριξη. Θέλω να σας παρουσιάσω αναλυτικότερα τους στόχους του και τη λειτουργία του.

Τι είναι το Διεθνές Παιδαγωγικό Ηλεκτρονικό Forum

Το Διεθνές Παιδαγωγικό Ηλεκτρονικό Forum είναι μια βάση δεδομένων στο διαδίκτυο που θα περιλαμβάνει επιμέρους γνωστικά αντικείμενα του χώρου των παιδαγωγικών επιστημών και γιατί όχι στο μέλλον και των ανθρωπιστικών επιστημών γενικότερα. Έτσι κάτω από τον τίτλο διεθνές παιδαγωγικό φόρουμ ο επισκέπτης θα συναντά επιμέρους διεθνή forum συγκεκριμένων γνωστικών αντικειμένων.

Ενδεικτικά αναφέρω:

1. διεθνές forum διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
2. διεθνές forum διοίκησης σχολικών μονάδων
3. διεθνές forum εκπαιδευτικής αξιολόγησης
4. διεθνές forum ειδικής διδακτικής για τα ελληνικά ως δεύτερη η ξένη γλώσσα
5. διεθνές forum κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης κ.λ.π.

Ο κατάλογος των επιμέρους διεθνών forum θα διαμορφώνεται ανάλογα με το ενδιαφέρον αυτών που θα το τροφοδοτούν και ανάλογα με την αποδοχή του από το αναγνωστικό κοινό

Κάθε επιμέρους διεθνές forum, για παράδειγμα το διεθνές forum της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, θα περιλαμβάνει επιμέρους χώρους που θα καλύπτουν συγκεκριμένες ανάγκες τόσο των αναγνωστών και των επισκεπτών όσο και εκείνων που θα τροφοδοτούν τους επιμέρους αυτούς χώρους.

Συγκεκριμένα, το διεθνές forum της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα περιλαμβάνει:

1. Τη διεθνή διαπολιτισμική βιβλιοθήκη
2. Το διεθνές βήμα διδακτορικών διατριβών
3. Το διεθνές βήμα μεταπτυχιακών εργασιών
4. Το διεθνές βήμα πτυχιακών εργασιών
5. Το διεθνές περιοδικό με κριτές
6. Το διεθνές βήμα για τους εκπαιδευτικούς πέρα από τα σύνορα, και
7. Το διεθνές ελεύθερο βήμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Ο σχεδιασμός όλων των άλλων επιμέρους διεθνών forum θα είναι αντίστοιχος με το σχεδιασμό του διεθνούς forum της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Θα αναρωτηθεί κανείς ποιοι είναι οι λόγοι που μας οδήγησαν σε αυτή την πρωτοβουλία. Νομίζω πάρα πολλοί και θέλω εν συντομία να αναφέρω μερικούς.

1. Όλο το έργο το οποίο έχει παραχθεί την περασμένη δεκαετία από αυτόν τον συνεδριακό μας θεσμό είναι διαθέσιμο και άρα προσβάσιμο μόνο από ένα μέρος των συνέδρων και φυσικά όλων των εισηγητών. Μένει όμως μακριά από τους εκπαιδευτικούς της μαχόμενης εκπαίδευσης και από κάθε άλλο ενδιαφερόμενο. Θα μπορεί λοιπόν να τοποθετηθεί στη βιβλιοθήκη της βάσης έτσι ώστε να γίνει δυνατή η πρόσβαση οποιωνδήποτε σε διεθνές επίπεδο.
2. Στη βιβλιοθήκη θα μπορεί επίσης να τοποθετείται οποιαδήποτε μονογραφία οποιουδήποτε μέλους ΔΕΠ ή άλλων επιστημόνων που τα θέματα τους αφορούν το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο και δεν έχει δημοσιευθεί.
3. Το διεθνές βήμα των διδακτορικών διατριβών έρχεται να καλύψει μια άλλη βασική ανάγκη στην Ελλάδα. Είναι γνωστό ότι ο υποψήφιος διδάκτορας όταν έχει γράψει τη διδακτορική του διατριβή, όταν έχει κριθεί από την τριμελή και επταμελή επιτροπή

και αφού ακολουθηθούν όλες οι διαδικασίες παίρνει τον τίτλο. Στην Ελλάδα, όμως, οι διδακτορικές διατριβές χάνονται ή καλύτερα δεν γνωρίζει κανείς την τύχη τους μετά την κρίση τους. Έτσι χάνεται ένα μεγάλο μέρος βασικής επιστημονικής βιβλιογραφίας χρήσιμης για κάθε επιστημονικό χώρο και γνωστικό αντικείμενο.

4. Κατά τον ίδιο τρόπο θεωρούμε ότι το διεθνές βήμα μεταπτυχιακών εργασιών θα είναι χρήσιμο σε όλους εκείνους τους μεταπτυχιακούς φοιτητές αλλά και σε όλους εκείνους που επιβλέπουν τις μεταπτυχιακές εργασίες των φοιτητών τους να τίθενται και υπό την κρίση του ευρύτερου αναγνωστικού κοινού. Εκτός από αυτό θεωρώ ότι γίνονται πολλές σημαντικές μεταπτυχιακές ερευνητικές εργασίες που εξ ολοκλήρου χάνονται ενώ θα μπορούσαν τα αποτελέσματά τους να ήταν πολύ χρήσιμα τόσο στους εκπαιδευτικούς της μαχόμενης εκπαίδευσης όσο και στους προπτυχιακούς φοιτητές αλλά και σε άλλους ενδιαφερόμενους..
5. Μια καλή πτυχιακή εργασία είναι το πρώτο σύγγραμμα της ζωής του κάθε προπτυχιακού φοιτητή που κλείνει τις σπουδές του με μια πτυχιακή εργασία. Επειδή, λοιπόν, υπάρχουν φοιτητές με εξαιρετικές πτυχιακές εργασίας που θα μπορούσαν να αποτελέσουν παράδειγμα για τους άλλους προπτυχιακούς φοιτητές, θεωρώ πως θα πρέπει να δηλωθεί η ύπαρξη τους και να μη μένει μεταξύ του επιβλέποντα καθηγητή και του φοιτητή, αλλά και πως θα είναι χρήσιμο να γίνουν γνωστά τα ερευνητικά αποτελέσματά τους τόσο για τους ίδιους όσο και για το αναγνωστικό κοινό. Για τους παραπάνω λόγους θεωρήσαμε απαραίτητο οι πτυχιακές εργασίες να έχουν το δικό τους βήμα
6. Το διεθνές περιοδικό με κριτές είναι κατά την άποψή μου επίσης μια πρωτοποριακή πρωτοβουλία και τούτο γιατί όλο και περισσότερο το διαδίκτυο γίνεται χώρος αναζήτησης επιστημονικού υλικού. Έτσι ένα διεθνές περιοδικό του διαδικτύου με κριτές θα είναι ότι πιο χρήσιμο κάτω από τα σημερινά δεδομένα. Ήδη αρκετά μέλη ΔΕΠ δήλωσαν την επιθυμία τους για να είναι κριτές αυτού του διεθνούς περιοδικού. Είμαι σίγουρος ότι και σήμερα στα πλαίσια αυτού του συνεδρίου θα βρεθούν μέλη ΔΕΠ που θα εκδηλώσουν αυτή την επιθυμία να είναι δηλαδή κριτές στο νέο αυτό διαδικτυακό διεθνές περιοδικό.
7. Το διεθνές forum, εκπαιδευτικοί πέρα από τα σύνορα, ανήκει στους Έλληνες αλλά και στους ελληνόφωνους εκπαιδευτικούς ανά την υφήλιο που επιθυμούν να κάνουν προτάσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση και τον ελληνικό πολιτισμό στο εξωτερικό, αναλαμβάνοντας την ευθύνη προσωπικά για όλες τις δημοσιεύσεις τους στο χώρο αυτό. Οι δημοσιεύσεις αυτές, φυσικά, δεν θα μένουν εσαεί δημοσιευμένες στη σελίδα αλλά για συγκεκριμένο χρόνο ανάλογα με το πλήθος των τοποθετήσεων και των απόψεων που θα καταγράφονται σε αυτό το χώρο.
8. Στο ελεύθερο βήμα θα εκφράζονται γενικώς απόψεις για θέματα μετανάστευσης μεταναστευτικής πολιτικής, πολιτικής ένταξης και πολιτικής γλώσσας με τα ίδια ακριβώς κριτήρια και με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους εκπαιδευτικούς πέρα από το σύνορα
9. Μετά από τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι για τον καθένα που δημοσιεύει στο Διεθνές Παιδαγωγικό Ηλεκτρονικό Forum θα μπορεί ανά πάσα στιγμή να έχει τις αναφορές που γίνονται στο έργο του, δηλαδή το λεγόμενο citation index, πράγμα που είναι πολύ χρήσιμο για την παρακολούθηση της αποδοχής του επιστημονικού έργου κάθε μέλους ΔΕΠ, κάθε επιστήμονα, κάθε ερευνητή και για το λόγο αυτό αποτελεί

πρωτοτυπία και πρωτοπορία του διεθνούς παιδαγωγικού forum.

Πρέπει ακόμη να αναφέρουμε ότι στο Διεθνές Παιδαγωγικό Ηλεκτρονικό Forum θα αναρτώνται εργασίες στις εξής γλώσσες: Ελληνικά, Αγγλικά, Γερμανικά, Γαλλικά και Ρωσικά προς το παρόν. Οι προϋποθέσεις συμμετοχής και χρήσης, του Διεθνούς Παιδαγωγικού Ηλεκτρονικού Forum, δηλαδή ο κανονισμός λειτουργίας του, βρίσκονται στις αρχικές σελίδες του.

Νομίζουμε πως με όσα σας παρουσιάστηκαν έγινε κατανοητή η σημασία της νέας μας αυτής πρωτοβουλίας, έτσι ώστε να έρθουμε πιο κοντά στο αναγνωστικό κοινό και να βοηθήσουμε στον προβληματισμό και στις αναζητήσεις τόσο των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όσο και όλων αυτών που ασχολούνται με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, με τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης στην Ελλάδα και ανά την υφήλιο αλλά και με τις παιδαγωγικές επιστήμες γενικότερα

Τελειώνοντας θα θέλαμε με ιδιαίτερη εκτίμηση να ευχαριστήσουμε όλους εσάς που βρίσκεστε σήμερα εδώ, τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής που κάθε χρόνο καταβάλλουν μια ηρωική προσπάθεια για την συνέχιση αυτού του θεσμού και για τη στήριξη όλων των πρωτοβουλιών που παίρνουμε.

Σας ευχόμαστε λοιπόν καλή διαμονή στην Πάτρα και φυσικά καλή δουλειά στο συνέδριο.

Ο
πρόεδρος
της οργανωτικής επιτροπής

Παντελής Γεωργογιάννης,
Καθηγητής

Πρόλογος

ηλεκτρονικής έκδοσης

Οι κοσμογονικές αλλαγές που συνέβησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στο χώρο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και του τείχους του Βερολίνου, ανέδειξαν την απουσία επιστημονικής αλλά και κάθε μορφής επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ του δυτικού κόσμου με τις Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Μέχρι την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού η επικοινωνία ήταν περιορισμένη σε επίπεδο πρεσβειών των κρατών και μερικών εμπορικών συμφωνιών, ενώ ήταν σχεδόν ανύπαρκτη μεταξύ των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Η Ελλάδα, λόγω της ιστορίας της και της γεωγραφικής της θέσης, αλλά και ως μέλος της νεοϊδρυθείσας τότε Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούσε για τις χώρες του ανατολικού μπλοκ τη χώρα πρόσβασης προς το δυτικό κόσμο.

Οι δεδομένες συνθήκες της εποχής, λοιπόν, αποτελούσαν μια πολύ ευνοϊκή χρονική συγκυρία και μια ευκαιρία για την χώρα μας να αναπτύξει και να διαμορφώσει τις σχέσεις και την επικοινωνία της με τις Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και κατ' επέκταση να διαδραματίσει το δικό της ιστορικό ρόλο στις σχέσεις Ανατολής – Δύσης.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, το Σεπτέμβριο του 1993 ως Επίκουρος Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών και Διευθυντής της Μονάδας Εργαστηρίου Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας και Αγωγής (ΜΕΔΕΑ) του ίδιου τμήματος, έθεσα τη βάση ενός συνεδριακού θεσμού με την οργάνωση του 1^{ου} Συνεδρίου Ελλάδας και Δημοκρατιών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης με θέμα «Εκπαίδευση και Διαπολιτισμική Επικοινωνία» και τη συμμετοχή επιστημόνων και πολιτικών και από τις δύο πλευρές. Στόχος του συνεδρίου ήταν να τεθούν οι βάσεις για την ανάπτυξη μιας πολιτισμικής αλλά και πολιτικής επικοινωνίας της Ελλάδας με τις χώρες των δημοκρατιών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και να αναδειχθεί ο ελληνισμός που ζούσε σε αυτές.

Ο συνεδριακός αυτός θεσμός, διεκπερώνοντας τους στόχους του, τόσο ως προς τον γεωγραφικό προσανατολισμό, καθώς περιέλαβε στο πρόγραμμά του τον διεθνή

ελληνισμό, όσο και ως προς τα αντικείμενα, τα οποία συνεχώς διευρύνονταν, συνεχίζεται μέχρι σήμερα και αριθμεί συνολικά 39 διοργανώσεις. Είναι ο μοναδικός που καταγράφει την πορεία και την εξέλιξη της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και εκπαίδευσης, της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας στην Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς και του επιστημονικού διαπολιτισμικού διαλόγου από την εμφάνισή του στην Ελλάδα μέχρι σήμερα.

Από τις έρευνες, τις ανακοινώσεις και τις συζητήσεις Ελλήνων και διεθνών επιστημόνων και ερευνητών κατά τη διάρκεια των διοργανώσεων, γεννήθηκαν ιδέες και προέκυψαν προτάσεις, με σημαντικά οφέλη για τον εκπαιδευτικό και πανεπιστημιακό κόσμο αλλά και για τη διαμόρφωση εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών.

Το έργο αυτό που ξεκίνησε το 1993 και συνεχίστηκε μέχρι το 2013 στα πλαίσια καταρχήν της ΜΕΔΕΑ και στη συνέχεια του Κέντρου Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών, συνεχίζεται μέσω του Ινστιτούτου Πολιτισμού, Δημοκρατίας και Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ).

Καθ' όλη τη διάρκεια του συνεδριακού θεσμού, το παραχθέν υλικό υπό τη μορφή πρακτικών, χορηγούταν μόνο στους εισηγητές και τους ακροατές, αρχικά σε έντυπη μορφή και τα τελευταία χρόνια σε ηλεκτρονική. Όμως παρέμενε αποθηκευμένο στην προσωπική μου ιστοσελίδα <http://georgogiannis.gr>, άγνωστο και άβατο στο ευρύ κοινό, όπως άλλωστε τα περισσότερα πρακτικά συνεδρίων, με εξαίρεση την αναφορά του στην εργογραφία μου ως επιμελητή των εκδόσεων.

Θεώρησα, λοιπόν, ότι το υλικό αυτό είναι απαραίτητο και χρήσιμο για το σύγχρονο ερευνητή και συνεπώς οφείλει να γίνει προσιτό στην ελληνική και διεθνή επιστημονική κοινότητα. Για το λόγο αυτό, αποφάσισα την εκ νέου επεξεργασία, αναδιοργάνωση και ψηφιοποίηση του υλικού και την ανάρτησή του στο διαδίκτυο, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό μια ηλεκτρονική βιβλιοθήκη.

Έπειτα από επίπονες προσπάθειες, πολύ κόπο και περισσότερο εθελοντισμό των συνεργατών μου, τους οποίους ευχαριστώ πάρα πολύ, πραγματοποιήθηκε απαιτούμενη ηλεκτρονική επεξεργασία του συνολικού έργου του συνεδριακού θεσμού από την ίδρυσή του έως σήμερα. Αποτέλεσμα αυτής της επανεπεξεργασίας ήταν η δημιουργία ηλεκτρονικών τόμων πρακτικών με νέα εμφάνιση, σελιδοποίηση και εξώφυλλο και συνακόλουθα τη χορήγηση ISBN ηλεκτρονικής έκδοσης από την Εθνική Βιβλιοθήκη, ώστε να ολοκληρωθεί ο κύκλος της αναμόρφωσης και η ανάρτησή τους στο διαδίκτυο.

Παντελής Γεωργογιάννης, 2018